

Inleiding:

Beste mensen, welkom vandaag hier bij een viering van de Ekklesia. Mijn naam is David van Veen, predikant in De Veste van Gouda en lid van het vaste team gastvoorgangers van de Ekklesia. Fijn om hier weer voor te mogen gaan en ik moet mij gelijk verontschuldigen, want dit welkom bevat een wat uitvoerige inleiding op het thema van vandaag. U kunt er dus even voor gaan zitten.

Vandaag gaat het namelijk ten diepste over het thema: verzoening. Een beladen begrip. Een geladen begrip. Zeker in onze christelijke traditie. In de ene kerk lijkt het bijna over niets anders te gaan en raakt iedere verkondiging aan een theologie rondom kruis, zonde en verzoening door het bloed van Jezus Messias. Het is soms bijna knap en zelfs misschien wel creatief te noemen hoe collega's van mij toch iedere keer weer bij dat thema lijken uit te komen ook als de tekst daar in de verste verten niet over lijkt te gaan.

In andere kerken heeft men daar juist aversie tegen gekregen. Daar wilde men deze dogmatische vlieger niet meer oplaten en heeft men deze bril afgezet. Dat gebeurde zeker hier in de Ekklesia waar destijds Herman Wiersinga pastor werd. Hij is een van de eerste geweest die met zijn proefschrift – de verzoening in de theologische discussie – de knuppel in het hoenderhok gooide. Het zorgde voor grote opschudding en er waren zelfs protesten rondom zijn aantreden hier, hoewel hij binnen de Ekklesia met open armen werd ontvangen en zich hier als een vis in het water thuis voelde.

Ook over dit thema vond ik in mijn boekenkast dit boek van weer wat jaren later dat ook een poosje het theologisch discours over deze thematiek bepaalde. De titel luidt: Verzoening of Koninkrijk. Over de prioriteit in de verkondiging.¹ Auteurs zijn oa Karel Deurloo en bijvoorbeeld de onlangs overleden Leidse hoogleraar Nieuwe Testament Henk Jan de Jonge. Het boek is oa geschreven naar aanleiding van het gedachtengoed uit die tijd van de Kempense nieuw-testamenticus Den Heyer die hierom bijna uit zijn ambt werd gezet. Voorin heb ik geschreven: Leiden, 9 maart 1998. Ter gelegenheid van de Leidse lezingen. Ik kan me nog herinneren dat ik het gekocht heb na zo'n lezing in de Lokhorstkerk. Paola en ik woonden toen in Leiden en kerkten hier in de Ekklesia. Die goede oude tijd....

De artikelen in het boek cirkelen rondom de vraag waar het in de prediking over zou moeten gaan? En daarmee raakt het ook aan de vraag: Wat is nu de boodschap van Jezus van Nazareth? Wat verkondigde Jezus nu die drie jaar toen hij actief en predikend rondtrok? Als je die vraag zo in de kerken zou stellen dan zullen wellicht velen wat stamelen, omdat ze het eigenlijk niet zo goed weten. Terwijl anderen waarschijnlijk toch weer wat zullen zeggen over kruis, zonden en verzoening als de kortste samenvatting die we soms ook wel zien als op posters op het treinstation. Als we de evangeliën echter goed lezen, dan kunnen we er eigenlijk niet om heen. Het staat bijna op iedere bladzijde wel beschreven. Bijna in elk verhaal, elke redevoering en iedere gelijkenis roept Jezus nadrukkelijk op: mensen keer je om, want.... het koninkrijk van God is nabij. Het wonderlijke in de kerk is dat we ons dat vaak niet beseffen. We verkondigen Jezus, maar vaak niet wat hij zelf verkondigde.

¹ ISBN 90 266 0918 3, 1998, Uitgeverij G.F. Callenbach bv

Nu het is dit dilemma dat dit boek bespreekbaar maakt. Kijk maar naar de titel. Verzoening of Koninkrijk? En ik denk dat het heel terecht is dat dit dilemma zo is geponeerd. We zijn ons daardoor bewust geworden van dogmatische brillen en blinde vlekken. Dat Koninkrijk van God dat Jezus verkondigde, verwachtte en aan ons uitlegt, kon daarmee meer in het licht komen staan.

Maar tegelijkertijd is er ook iets anders gebeurd. Verzoening lijkt daarmee soms ook een beladen begrip te *blijven*. Daar hebben we het niet over. Die dogmatische bril hebben we immers afgezet. Maar dan gooien we toch een beetje het kind met het badwater weg, want er is meer te denken dan alleen verzoening te zien als een dogmatisch begrip uit een te hoge christologie. Verzoening is namelijk wel degelijk ook een begrip dat past in de boodschap van de méns Jezus van Nazareth. Niet verzoening *óf* koninkrijk, maar verzoening *in* het koninkrijk van God. Want leefde Jezus ons ten diepste niet die verzoening voor? Hij wilde mensen omkeren naar God en naar elkaar. Verzoening hoeft in die zin juist niet iets te zijn van lang vervlogen tijden of van kerken waar wij misschien niet komen.

Laten we daarom vandaag bekijken hoe verzoening ook in ons midden klinken kan in navolging van deze Jezus Messias die mensen wilde omkeren naar God en naar elkaar waardoor dat koninkrijk weer wat dichtbij kon komen. En vandaag doen we dat niet met dogmatische, rationele woorden en argumenten zoals in deze inleiding, maar dat doen we met een gelijkenis van deze Jezus. Want door zulke verhalen appelleert Jezus aan wat juist niet in argumenten en regels is te vatten, maar waarin het gaat om de waarheid van het relationele, het onvoorwaardelijke, om barmhartigheid en verzoening...
Om waar het in het koninkrijk, in de wereld en in een kerk om zou mogen gaan.

Lezingen:

Genesis 1: 1-5, 24-28

In het begin schiep God de hemel en de aarde. De aarde was nog woest en doods, en duisternis lag over de oervloed, maar Gods geest zweefde over het water. God zei: Er moet licht komen, en er was licht. God zag dat het licht goed was, en hij scheidde het licht van de duisternis; het licht noemde hij dag, de duisternis noemde hij nacht. Het werd avond en het werd morgen. De eerste dag.

God zei: 'De aarde moet allerlei levende wezens voortbrengen: vee, kruipende dieren en wilde dieren.' En zo gebeurde het. God maakte alle soorten in het wild levende dieren, al het vee en alles wat op de aardbodem rondkruipt. En God zag het goed was. God zei: 'Laten wij mensen maken die ons evenbeeld zijn, die op ons lijken; zij moeten heerschappij voeren over de vissen van de zee en de vogels van de hemel, over het vee, over de hele aarde en over alles wat daarop rondkruipt.' God schiep de mens als zijn evenbeeld, als evenbeeld van God schiep hij hem, mannelijk en vrouwelijk schiep hij de mensen. Hij zegende hen en zei tegen hen: 'Wees vruchtbaar en word talrijk, bevolk de aarde en breng haar onder je gezag: heers over de vissen van de zee, over de vogels van de hemel en over alle dieren die op de aarde rondkruipen.'

Lucas 15: 11-32 Gelijkenis van de verloren zoon

Vervolgens zei hij: 'Iemand had twee zonen. De jongste van hen zei tegen zijn vader: 'Vader, geef mij het deel van uw bezit waarop ik recht heb.' De vader verdeelde zijn vermogen onder hen. Na enkele dagen verzilverde de jongste zoon zijn bezit en reisde af naar een ver land, waar hij een losbandig leven leidde en zijn vermogen verkwistte. Toen hij alles had uitgegeven, werd dat land getroffen door een zware hongersnood, en begon hij gebrek te lijden. Hij vroeg om werk bij een van de inwoners van dat land, die hem op het veld zijn varkens liet hoeden. Hij had graag zijn maag willen vullen met de peulen die de varkens te eten kregen, maar niemand gaf ze hem. Toen kwam hij tot zichzelf en dacht: De dagloners van mijn vader hebben eten in overvloed, en ik kom hier om van de honger. Ik zal naar mijn vader gaan en tegen hem zeggen: 'Vader, ik heb gezondigd tegen de

hemel en tegen u, ik ben het niet meer waard uw zoon genoemd te worden; behandel mij als een van uw dagloners.’ Hij vertrok meteen en ging op weg naar zijn vader. Zijn vader zag hem in de verte al aankomen. Hij kreeg medelijden en rende op zijn zoon af, viel hem om de hals en kustte hem. ‘Vader,’ zei zijn zoon tegen hem, ‘ik heb gezondigd tegen de hemel en tegen u, ik ben het niet meer waard uw zoon genoemd te worden.’ Maar de vader zei tegen zijn knechten: ‘Haal vlug het mooiste gewaad en trek het hem aan, doen hem een ring aan zijn vinger en geef hem sandalen. Breng het gemeste kalf en slacht het. Laten we eten en feestvieren, want deze zoon van mij was dood en is weer tot leven gekomen, hij was verloren en is teruggevonden.’ En ze begonnen feest te vieren.

De oudste zoon was op het veld. Toen hij naar huis ging en al dichtbij was, hoorde hij muziek en gedans. Hij riep een van de knechten bij zich en vroeg wat dat te betekenen had. De knecht zei tegen hem: ‘Uw broer is thuisgekomen, en uw vader heeft het gemeste kalf geslacht omdat hij hem gezond en wel heeft teruggekregen.’ Hij werd woedend en wilde niet naar binnen gaan, maar zijn vader kwam naar buiten en trachtte hem te bedaren. Hij zei tegen zijn vader: ‘Al jarenlang werk ik voor u en nooit ben ik u ongehoorzaam geweest als u mij iets opdroeg, en u hebt mij zelfs nooit een geitenbokje gegeven om met mijn vrienden feest te vieren. Maar nu die zoon van u is thuisgekomen die uw vermogen heeft verkwanseld aan de hoeren, hebt u voor hem het gemeste kalf geslacht.’ Zijn vader zei tegen hem: ‘Mijn jongen, jij bent altijd bij me, en alles wat van mij is, is van jou. Maar we konden toch niet anders dan feestvieren en blij zijn, want je broer was dood en is weer tot leven gekomen. Hij was verloren en is teruggevonden.’

Overweging

Opvoeden is loslaten. Van het eerste rondje op de driewieler rond het huis tot het reisje na het eindexamen naar Albufeira of het Griekse Kreta. Soms sta je er trots bij te kijken, soms hou je je hart vast. Kinderen zoeken grenzen op en gaan ze over, want pas als je grenzen over gaat, weet je waar ze liggen.

Die jongste zoon waarover Jezus vertelt maakt het wel heel bont. En eigenlijk verklaart hij zijn vader dood door op deze manier zijn erfdeel op te eisen. Dat is not done en toch doet hij het. Hij wil zijn eigen leven leven. Zijn vrijheid ontdekken, de wereld zien. Ergens snappen we dat wel, want juist in onze dagen draait het om ons IK in hoofdletters geschreven, om onze vrijheid, autonomie en onafhankelijkheid. Maar deze jongen vindt zichzelf niet; hij verliest zich juist. Hij is van God los, van alles eigenlijk. Alles wat hij heeft, raakt hij kwijt “in een reddeloos leven”, staat er letterlijk. Tussen de varkens komt hij tot zinnen. Zelfs de dagloners van zijn vader hebben het beter dan hij. Dan staat hij op om terug te gaan, niet als zoon, maar misschien kan zijn vader hem als dagloner in dienst nemen. Dan volgt een ontroerende scene, want terwijl de jongen op blote voeten komt aanstropelen, ziet hij aan de horizon dat zijn vader al op hem stond te wachten. Zodra de vader hem ziet is hij met ontferming bewogen. Niet wat je zou verwachten, niet wat zou horen, niet zijn boosheid, nee, zijn ontferming is zijn motor. En de vader begint te rennen, omarmt zijn zoon en kust hem.

Ik zeg het wel vaker: de kern van ons geloof is dat je bij God altijd weer opnieuw mag beginnen. Dat is wat we hier in één beeld zien en voelen. Gods barmhartigheid wordt hier in grote heilige letters neergeschreven. Dan is het feest. Natuurlijk want het leven moet gevierd worden. Het nieuwe gevonden leven, want zegt de vader: “deze zoon van mij was dood en is weer tot leven gekomen”. Maar er is nog een zoon. Hij was nog aan het werk, maar toen hij van het feest hoorde en de reden daarvan wilde hij niet naar binnen gaan. Ook deze zoon snappen we goed, want is het nu helemaal eerlijk wat hier gebeurt? Zijn broer krijgt geen standje, geen onvertogen woord, maar gelijk een groots feest, schoenen, een zegelring, het mooiste gewaad... En ik maar werken, denkt de oudste. Ik moet altijd alles doen, maar wordt dat ooit gezien? Ook die oudste zoon snappen we goed.

Nu is het ook zo dat de goede lezer weet, dat dit eigenlijk niet de gelijkenis van de verloren zoon moet heten, maar feitelijk de gelijkenis van de twee verloren zonen, want is die oudste zoon eigenlijk ook geen verloren zoon?

Ja, hij doet keurig netjes van zijn vader van hem vraagt, gehoorzaam en plichtsgetrouw. Het zegt: "Al jarenlang werk ik voor u en nooit ben ik u ongehoorzaam geweest als u mij iets opdroeg, en u hebt mij zelfs nooit een geitenbokje gevraagd om met mijn vrienden feest te vieren." Maar ziet deze oudste zoon door het zo te stellen, zijn vader niet feitelijk als een heer? Een heer die hij trouw dient maar blijkbaar niet ziet als een vader, die zijn zoon alles gunt. En hij doet er nog een schepje bovenop, want hij heeft het niet over zijn broer, nee, hij zegt tegen zijn vader: Die zoon van u, daarvoor heeft u het gemeste kalf geslacht. Het is niet zijn broer, maar die zoon van u... Nee, deze oudste zoon was al veel langer vertrokken naar een ver land, het land van boosheid en bitterheid. In die zin was ook hij van God los.

Maar ook deze oudste zoon wordt door zijn vader gezocht. Zijn vader verlaat het feest, komt naar buiten om ook hem te zoeken. En ook hem wordt niets verweten. Teder spreekt de vader hem aan met 'kind' en tegenover het 'nooit' van zijn oudste zoon stelt de vader een 'altijd'. Jij bent altijd bij me en alles wat van mij is, is van jou. Wees blij, vier feest, want je broer was dood en is weer tot leven gekomen. Hij was verloren en is teruggevonden." De gelijkenis heeft een open einde. We weten niet of ook de oudste zoon zich door zijn vader laat omarmen en of ook hij zo weer gevonden zal worden.

Deze gelijkenis is de laatste van de drie gelijkenissen van dit hoofdstuk 15. Alle drie gaan over verloren en weer gevonden worden. Dat ene schaap van de honderd, dat ene muntstuk dat kwijtraakte en hier dus over de twee zonen. Deze drie gelijkenissen vinden hun aanleiding in de eerste verzen van dat hoofdstuk. Daar staat: Alle tollenaars en zondaars kwamen Jezus opzoeken om naar hem te luisteren. Maar zowel de farizeeën als de Schriftgeleerden zeiden morrend tegen elkaar: "Die man ontvangt zondaars en eet met hen." Die verzen vormen de leessleutel, ook voor onze gelijkenis van de twee zonen. Die tollenaars en zondaars zijn dan natuurlijk de jongste zonen die een verkwistend en heilloos leven leiden. Juist zij mogen zich verzoenen met de Vader en thuis komen in het koninkrijk van God. Maar de farizeeën en Schriftgeleerden, de oudste zonen, hebben daar maar moeite mee en morren tegen elkaar dat Jezus zomaar met tollenaars en zondaars eet. Toch mogen ook zij leren blij te zijn, want wat verloren was, is teruggevonden.

Als wij deze gelijkenis horen dan kunnen we onze met beiden zonen identificeren, denk ik. We zijn niet de een of de ander, maar soms de een, soms de ander. Want in ons allen zit die jongste zoon die van God los liever zijn eigen weg gaat, zit die zondaar, zit die tollenaar, die zijn leven verkwist door zich te verliezen in het materiele alleen, in alles wat lokt en verlokt. Maar in ons allen zit natuurlijk ook die oudste zoon, die zichzelf beter vindt dan die ander, klaar zit met zijn oordeel, ontevreden is en zo vaak verbitterd. We vinden het maar vaak al te moeilijk om in die ruimhartigheid van de Vader te delen. Die zondaars, tollenaars, Schriftgeleerden en Farizeeërs die snaptten wel dat deze gelijkenis over hen ging. En ook wij hebben de boodschap wel begrepen, vermoed ik.

Toch zou er juist vandaag nog een ander perspectief kunnen zijn om dit verhaal te laten spreken. Niet het perspectief van de jongste zoon of de oudste, maar het perspectief van de Vader. Want ten diepste denk ik dat we dit verhaal moeten verstaan als een oproep om te worden als deze vader! Om net als deze vader barmhartig te zijn, ruimhartig en met ontferming bewogen. Niet te veroordelen, maar thuis laten komen, wie de anderen ook zijn, wat ze ook gedaan hebben, om het leven samen met hen weer te vieren. Om hen met open armen te ontvangen; vergeving en verzoening te geven. Maar als we als deze vader willen worden dan zullen we allereerst de moed moeten hebben om die zonen die ook in onszelf zitten te omarmen.

Omarm dus die zondaar in je, wees hem genadig, want we zullen ergens altijd zondaren blijven, want wij zijn nu eenmaal niet volmaakt. Omarm die farizeeër in je, die vaak zo boos, verbitterd en harteloos kan zijn. Leer kijken met de ogen van de Vader: Alles wat van mij is, is van jou. Net als die Vader mogen wij dus leren anderen met open armen te ontvangen, vergeving en verzoening te leven zoals ook wij er mogen zijn in de ogen van de Vader waarbij wij altijd weer opnieuw mogen beginnen.

Deze gelijkenis heet de gelijkenis van de verloren zoon, beter is misschien: de gelijkenis van de verloren zonen, maar we zouden het misschien nog wel het beste 'de gelijkenis van de barmhartige vader' kunnen noemen. Want het gaat over die zonen, maar draait ook om die vader. Dat is het beeld en de oproep die ons vandaag bij mogen blijven: van een God die op de uitkijk staat, die op ons wacht. God die ons met open armen ontvangt om te mogen worden wie wij al zijn in Zijn ogen. Om geschapen naar zijn gelijkenis, te doen naar zijn gelijkenis.

Amen

Ekklesia Leiden
Rapenburg 100
2311GA Leiden
www.ekklesialeiden.nl
info@ekklesialeiden.nl